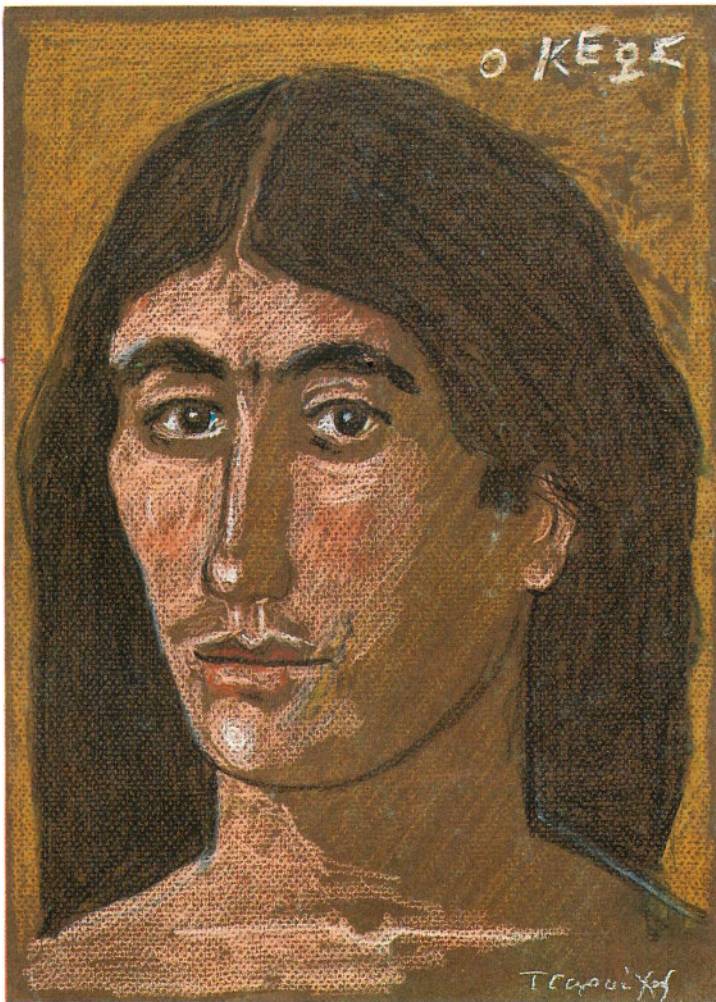

κυκλαδικά θέματα

ΧΡΟΝΟΣ Δ'
ΤΕΥΧΟΣ 19

Γράμματα • Ιστορία • Λαογραφία • Πολιτική • Επίκαιρα

Γιάννη Τσαρούχη: «Ο Κέως».
(Σχετικό σημείωμα στη σελ. 58)

Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης
Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΤΕ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΕΑΣ, ΚΥΘΝΟΥ ΚΑΙ ΣΙΦΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1711
Από την έκθεση του Smaragdo Ruggieri, Decano Ναξίας

Για τη διακρίβωση των αναγκών, της καλής λειτουργίας κλπ των επαρχιακών (Λατινικών) Εκκλησιών, το Βατικανό απέστειλε σ' αυτές κατά διαστήματα τους λεγόμενους «αποστολικούς επισκέπτες». Οι τελευταίοι, προσωπικότητες με ικανή πείρα και μόρφωση, ήταν επιφορτισμένοι με καθορισμένο έργο και περιβεβλημένοι με δικαιοδοσίες για την άμεση επίλυση αριθμού ζητημάτων. Μετά την ολοκλήρωση των επιθεωρήσεών τους κατέστρωναν λεπτομερείς αναφορές - εκθέσεις για ενημέρωση της προϊσταμένης τους Αρχής. Οι πληροφορίες των εκθέσεων αυτών, που συνήθως δεν περιορίζονταν σε εκκλησιαστικές και θρησκευτικές θέσεις και καταστάσεις, είχαν ποικίλο περιεχόμενο. Γι' αυτό το λόγο τα κείμενά τους αποτελούν σημανιούσες πληροφοριακές πηγές, που διαφωτίζουν σε ικανό βαθμό την ιστορία των περιοχών που επισκέφθηκαν οι συντάκτες τους.

Το έτος 1709, η επιθεώρηση των Εκκλησιών του Αιγαίου Πελάγους, ανατέθηκε στον Vincenzo Castelli, αρχιεπίσκοπο Μαρκιανουπόλεως. Ο Castelli επραγματοποίησε την περιοδεία του, αλλά δεν μπόρεσε να επισκεφθεί τα νησιά Άνδρο, Κέα, Θερμιά και Σίφνο, λόγω θαλασσιών κινδύνων. Το έργο

αυτό ανέθεσε στον Smaragdo Ruggieri, προϊστάμενον του καθεδρικού ναού της Νάξου, τον οποίον είχε χρησιμοποιήσει ως γραμματέα του κατά την εκτέλεση της αποστολικής επίσκεψης. Ο Ruggieri επιτέλεσε την επιθεώρηση των εκκλησιών των τεσσάρων νησιών το 1711 και απέστειλε τις αναφορές του στον Castelli. Ο τελευταίος τις ενσωμάτωσε στην έκθεσή του που υποβλήθηκε στο Βατικανό σε δυο ογκώδεις τόμους. Οι τόμοι αυτοί αποτελούν τους σημερινούς φακέλλους 38 και 39 της σειράς Visite e Collegi του Αρχείου της Αγίας Προπαγάνδας. Αντίγραφο των αναφορών του Ruggieri υπάρχει και στον φακ. Sc. Arcip. 9, 306^R - 325^R, 327^R του ίδιου Αρχείου. Σ' αυτό προτάσσεται συνοδευτικό έγγραφο του Castelli από 29 Αυγούστου 1711, με την ένδειξη dal Convento della Minerva, στο οποίο απαριθμούνται αναφορές και υπομνήματα διαφόρων προσώπων που είχαν επιδοθεί κατά την πραγματοποίηση της επισκέψεως. Από το αντίγραφο αυτό δημοσιεύονται εδώ τα κεφάλαια περί Σίφνου, Κέας και Θερμιών. Η επιλογή γίνεται σκόπιμα, προκειμένου να φανεί η κρατούσα κατά το 1711 εκκλησιαστική κατάσταση μιας παμπάλαιης λατινικής επισκοπής, την οποία συγκροτούσαν τα τρία αυτά νη-

σιά. Το κεφάλαιο για το νησί της Άνδρου, που είναι εκτενέστερο, θα δημοσιευθεί ανεξάρτητα προσεχώς. Σε σύντομες υποσημειώσεις δίνονται διευκρινίσεις για κάποια σημεία του κειμένου (που διαφορετικά θα κατέλιπαν ερωτηματικά στον αναγνώστη) και σχετική βιβλιογραφία.

Α' Κέα

Μετά την επιθεώρηση της Άνδρου επέρασα σ' εκείνη της Κέας (Ζία) που ευρίσκεται σε απόσταση πενήντα περίπου μιλίων· το νησί αυτό της Κέας είναι στο μεγαλύτερο μέρος της βραχώδες με υψηλά βουνά· λέγεται ότι επήρε το όνομά του από τον Δία, όπως προκύπτει ετυμολογικά από τη λέξη· έχει υγιεινή ατμόσφαιρα, είναι εύφορο σε σιτηρά και κρασί και ένα είδος δρυός. Βενετσιάνικα πλοία διεξάγουν τη συγκοινωνία και φορτώνουν (από την τελευταία) γιατί την χρησιμοποιούν στις βαφές τους. Από τα ανάλογα έσοδα πληρώνουν τις φορολογίες στον Τούρκο. Η Χώρα απέχει από το λιμάνι πέντε μίλια και είναι κτισμένη σε έναν ωραίο λόφο, που περιβάλλεται από αμπέλια. Οι κάτοικοι ανέρχονται σε πέντε χιλιάδες περίπου ψυχές και είναι άνθρωποι με υψηλή και ωραία κορμοστασιά, καλοί γεωργοί, συνηθισμένοι στη σκληρή δουλειά, αλλά έχουν μεταξὺ τους μεγάλες διαφορές, εξ αιτίας των οποίων συμβαίνουν συχνά ανθρωποκτονίες, περισσότερο μεταξύ των εξεχόντων, και πηγαίνουν στις εξοχές πάντοτε αρματωμένοι. Ο ορθόδοξος κλήρος αποτελείται από 40 και πλέον ιερείς και ο επίσκοπός τους, είναι διορισμένος από τον Πατριάρχη Κ Πόλεως. Υπάρχει ένα μόνο ελληνικό μοναστήρι, της Αγίας Μαρίνας, αλλά ερειπωμένο και, μολονότι στο παρελθόν είχε 60 μοναχούς τώρα απέμειναν μό-

νον έξι. Ενας πύργος υπάρχει μέσα στον περίβολο αυτού του μοναστηριού, παλαιότατος· έχει πέντε ανασηκώματα εξαιρετικής δομής και αρχιτεκτονικής και είναι κατασκευασμένος χωρίς λάσπη και ασβέστη με ωραίες τετραγωνισμένες πέτρες φαρδιές και χονδρές, συνδεδεμένες στις γωνιές με μολύβι. Όλοι οι ξένοι που έρχονται εδώ πηγαίνουν να τον δούν σε απόσταση μιας λεύγας από τη Χώρα· επήγα και εγώ παρακινήμενος από τους προύχοντες του τόπου που ήλθαν να με επισκεφθούν, οι οποίοι διάκεινται με συμπάθεια προς το Λατινικό Δόγμα λόγω των επαφών τους με την βενετική αρμάδα και με άλλα πλοία που έρχονται να φορτώσουν τα προϊόντα τους. Υπάρχει Τούρκος δικαστής, ο οποίος όμως δεν διαμένει συνεχώς εδώ. Η διοίκηση, εξαρτωμένη από τον Καπετάν Πασά, εξαγοράζεται από τους εντόπιους έναντι δέκα περίπου πουγγιών ανάλογα με την εκτίμηση του ναυάρχου.

Άρχισα την επιθεώρηση την πρώτη ημέρα του Ιουλίου από το παρεκκλήσιο της Αγίας Αικατερίνης που χρησιμοποιείται ως ενοριακός ναός. Το παρεκκλήσιο αυτό ή αλτάριο, ευρισκόμενο μέσα στην ελληνική εκκλησία της Αγίας Τριάδος, έχει μήκος 21 βημάτων και πλάτος 4 και ομοιάζει περισσότερο με διάδρομο παρά με εκκλησία. Αυτό το παρεκκλήσιο διατηρείται σε φτωχότατη κατάσταση, μολονότι διαθέτει τα απαραίτητα αντικείμενα και εφόδια που χρησιμοποιεί η Εκκλησία μας. Κάποιος Έλληνας κληρικός, ονόματι Μιχαήλ Φελιακός, που κατείχε το αξίωμα του χωρεπισκόπου ή αββά και διέκειτο ευμενώς προς το (καθολικό) δόγμα, βλέποντας ότι ο βικάριος της εποχής εκείνης

πρός μεγάλη του ταλαιπωρία επήγαυε να κάνει τις άγιες λειτουργίες στον αρχαίο ενοριακό ναό της Αγίας Αικατερίνης έξω από τη Χώρα, επέτρεψε στον τότε βικάριο δόν Ζουάνε Σκορδίλη, να εγκαθιδρύσει ένα αλτάριο μέσα στη δική του ενοριακή εκκλησία κειμένην στο κέντρο της Χώρας, σύμφωνα με το συνημμένο έγγραφο σε επίσημο αντίγραφο, γραμμένο από εκείνον, που ήδη έχει περάσει στην άλλη ζωή.⁽¹⁾

Την επομένη ημέρα επισκέφθηκα τον αρχαίο ενοριακό ναό που είναι χωρισμένος με τοίχωμα σε δύο παρεκκλήσια, το ένα καθιερωμένο στην μάρτυρα Αγία Αικατερίνη και το άλλο στον Άγιο Ιωάννη Βαπτιστή. Είναι άδειος τελειώς και σύντομα θα καταπέσει σε ερείπια λόγω της μεγάλης υγρασίας από παρακείμενο τρεχούμενο νερό· έχει μήκος 7 πόδια και πλάτος 5. Την ίδια ημέρα επιθεώρησα κατά κύριο λόγο την εκκλησία του Αγίου Αν-

δρέα, κειμένην στην άλλη άκρη της Χώρας, μήκους 8 ποδιών και πλάτους 7. Θα είχε πρό πολλού κατακρινησθεί εάν η μητέρα του σημερινού προξένου κυρίου Μοσχονά Πάγκαλου, μολονότι του ελληνικού δόγματος, δεν την εφρόντιζε, αν και είναι άδεια και γυμνή από κάθε διάκοσμο.

Ο βικάριος της εδώ παροικίας, ονόματι δόν Λεονάρδος Ρότσι, είναι από τη Σύρα. Ο σεβασμ. Λεονάρδος Balsarini τον εχειροτόνησε ιερέα στη Σμύρνη, όταν επιθεωρούσε την εκεί Εκκλησία. Είχε πάει (ο Ρότσι) στο Κολλέγιο Urbano⁽²⁾, όπου έμεινε μερικούς μήνες, αλλά λόγω ασθένειας ανεχώρησε με άδεια του κ. Βιονιτσιπί, ήδη διευθυντού του ιδίου Κολλεγίου, που υπεγράφη στις 19 Ιανουαρίου 1692. Εδώ τοποθετήθηκε από τον σεβασμ. Άγγελο Βενιέρη, ο οποίος είχε την ευθύνη των Ιεραποστολών, με έγγραφο της 4ης Ιουνίου 1695. Κατανοεί τη λατινική γλώσσ-

1. Το έγγραφο αυτό (Sc. Arcip. 9. 270) έχει ως εξής:

1689 εν μηνί Μαρτίω στην Τζία

Αντίγραφο της πράξεως συμφωνίας που έκαμε ο Έλληνας κληρικός Μιχαήλ Φελιακός για την ίδρυση αλταριού μας στην Αγία Αικατερίνη που χρησιμοποιείται σήμερα ως ενοριακή.

Έστοντας και η (εκ)κλησία η φράντζικη κρασμένη Αγία Αικατερίνη στον Κουρεντή να είναι όξω από την Χώρα και να γεμόζη νερά τον χειμώνα και οι βικάριοι του αγιωτάτου Πάπα (δεν) εμπορεί να λειτουργούν, ελόγιασα καλά με το να κατέχω πως η πίστη των Φράγκων και των Ρωμαίων να είναι μία, εθέλησα θεληματικώς να κάμω το αλτάρι μέσα στην εκκλησία μου στην Αγία Τριάδα να λειτουργεί ο άνωθεν ζώντας μου και απεθάνοντάς μου όποιος βικάριος έτυχε στο νησί πάνω και να μην μπορή να αναντιωθεί κανένας εδικός μου ή ξένος και ανίσως κανένας αναντιωθεί να πλερώνει της αφεντίας που θέλει κουμαντάρει ρεάλια εκατό ρ. 100 και δια το αληθές και βέβαιο απογράφω με το ίδιο μου χέρι.

Παπα μιχάλις φελιακός και χορεπίσκοπος Τζίας βεβαιόνο ως άνοθε.

Εμείς Μοσχονάς Πάγκαλος, πρόξενος της Αυτού Μεγαλειότητας του Βασιλέως της Γαλλίας σ' αυτό το νησί της Κέας, διαβεβαιώνουμε ανεπιφύλακτα με την παρούσα ότι το ανωτέρω έγγραφο έγινε από το πρωτότυπο λέξη προς λέξη όπως υπάρχει και ευρίσκεται και εις βεβαιώσιν υπογράφουμε ιδιοχείρως και σφραγίζουμε με την προξενική μας σφραγίδα.

(Τ.Σ.) Εγένετο στην Κεα, 18 Ιουνίου 1711 (παλαιό) Μοσχονάς Πάγκαλος, πρόξενος.

2. Στο διάσημο αυτό Κολλέγιο (για καθολικούς) της Ρώμης.

σα και κατέχει σε ικανοποιητικό βαθμό την ιταλική και γαλλική γιατί υπήρξε μαθητής, από λαϊκός, των πατέρων καπουτσινών της Σύρας. Οι λίγοι καθολικοί της Κέας και όλοι οι Έλληνες τον αγαπούν για την καλωσύνη και ταπεινότητά του, για την προσφορά υπηρεσιών σε όλους και την εκπαίδευση των παιδιών τους· το μεγαλύτερο μέρος των μαθητών του είναι νεαροί κληρικοί του ελληνικού δόγματος, μεταξύ των οποίων δύο είναι αξιωματούχοι που τρέφουν αισθήματα σεβασμού και αγάπης στο πρόσωπό του· εκτός από Σχολείο κάνει και χριστιανική κατήχηση· εξέτασα τους μαθητές του οι οποίοι με μεγάλη ευχέρεια απήντησαν σε όλες τις ερωτήσεις μου. Διεπίστωσα όμως ότι διέπραξε ένα βασικό παράπτωμα, δηλαδή ενταφίασε κάποιον από τη Σύρα, ο οποίος μετά το διαζύγιο με τη γυναίκα του, ήλθε εδώ και συνέζησε με άλλη γυναίκα προξενώντας δημόσιο σκάνδαλο, χωρίς να δηλώσει μετάνοια προ του θανάτου του. Επί πλέον ενδιαφέρθηκα για την τήρηση του μητρώου των μαρτύρων που παρέχουν πληροφορίες για την τέλεση γάμων από τους διερχομένους ή ξένους, επειδή σ' αυτά τα νησιά συμβαίνουν καταχρήσεις και τον καθοδήγησα γι' αυτό το έργο και μου υποσχέθηκε ότι θα το τηρήσει κατά τον καλύτερο τρόπο. Μου ομολόγησε δύο σφάλματα, το πρώτο, ότι μη υπάρχοντος καθολικού ιερέως, εξομολογείται σε έναν Έλληνα που όμως πιστεύει στον καθολικισμό και το δεύτερο, ότι διανέμει στους ενορίτες του μετά τη θεία λειτουργία αντιδώρο, όπως συνηθίζουν οι ορθόδοξοι. Η Αγία Προπαγάνδα θα προσδιορίσει το ζήτημα κατά τον πλέον πρόσφορο τρόπο. Στο σημείο αυτό παραθέτω τις γραπτές εντολές μου προς αυτόν:

Εγώ Σμάραγδος Ρουγκιέρη

Αφού ήλθα σαυτήν την Εκκλησία της Κέας και διενήργησα την επιθεώρησή της, ύστερα από τη διαπίστωση ότι συντρέχουν παρατυπίες και ζητήματα μη επιτρεπόμενα από το δόγμα μας, μολονότι ολίγα, εθεώρησα καλό (προκειμένου να διορθωθούν κατά το δυνατόν και να αποτραπούν παρόμοια μελλοντικά) να καταγράψω τις επόμενες οδηγίες. Επαφίεται βέβαια εξ ολοκλήρου στην Αγία Προπαγάνδα η οριστική έγκρισή τους:

1ον) Ο παρών βικάριος καθίσταται υπεύθυνος για την ετήσια ανανέωση του Αγίου Μύρου από τις πλησιέστερες Εκκλησίες καθώς και για την αντικατάσταση, αν είναι δυνατόν, των μυροδοχείων τουλάχιστον με κασιτερένια (γιατί) τα γυάλινα είναι εύθραυστα.

2ον) Να διατηρεί σε ασφαλές μέρος τα έγγραφα της ιεραποστολής, τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμεύουν για την αντιμετώπιση οποιουδήποτε μελλοντικού ζητήματος και να τηρεί με ακρίβεια τα τρία βιβλία των βαπτίσεων, γάμων και θανάτων.

3ον) Όταν πρόκειται να ενώσει κάποιον με τα δεσμά του γάμου πρέπει να προηγούνται οι τρεις δηλώσεις και, προκειμένου για ξένους που καταφθάνουν εδώ, έχει υποχρέωση να εξετάζει με προσοχή ότι δεν είναι παντρεμένοι σε άλλον τόπο κατόπιν πιστοποιήσεων μαρτύρων αξιοπιστών, σύμφωνα με τους κανόνες της Ιεράς Συνόδου του Τριδέντου.

4ον) Σε περίπτωση που είναι γνωστό ότι κάποιος είναι μοιχός ή συζεί παράνομως με γυναίκα, οφείλει να απέχει παντελώς κατά την κηδεία του και να μη τον μεταλαμβάνει των αχράντων μυστηρίων της Αγίας Εκκλησίας, εάν προηγουμένως δεν έχει εκδιώξει τη μοιχαλιδα *remota causa, remouetur e-*

fectus.

5ον) Οφείλει ο βικάριος να υποχρεώνει τους γονείς να βαπτίζουν τα παιδιά τους το αργότερο μέσα σε οκτώ ημέρες και να μην ανέχεται να μένουν αβάπτιστα επί τέσσερις ή και περισσότερους μήνες.

6ον) Όταν κανένας ενορίτης ζει σκανδαλωδώς να φροντίζει πρώτα να τον νουθετεί με καλωσύνη και μετά από τρεις προειδοποιητικές νουθεσίες να προχωρεί στα επιτίμια και τον αφορισμό.

7ον) Προτρέπω τους ολίγους καθολικούς του δόγματός μας να διαβιούν εν ειρήνη και ομονοία μεταξύ τους, να μεταλαμβάνουν τακτικά των αγράντων μυστηρίων, να τηρούν τις καθορισμένες νηστείες και να μην αποφεύγουν για οποιονδήποτε λόγο να φέρουν ενώπιον του εφημερίου τους με κάθε σεβασμό τα προβλήματά τους και να ακολουθούν τις καλές συμβουλές του για τη διάσωση των ψυχών τους που είναι ο σκοπός για τον οποίον τους έπλασε ο Θεός.

8ον) Να αναγινώσκει από καιρού εις καιρόν ο βικάριος αυτές τις οδηγίες προκειμένου να ανανεώνει στη μνήμη του ποιές είναι οι υποχρεώσεις του λειτουργήματός του.

Εδόθησαν στην Κέα στις 4 Ιουλίου
1711 (νέο ημ.)
decamo (κοσμητήρ) Smaragdo
Ruggieri.

Καταγραφή του εξοπλισμού της Εκκλησίας Κέας

— Ένα άγιο ποτήριο με το κύπελλο ασημένιο, τη βάση ορειχάλκινη με αλυσίδα ασημένια.

— Μία οθόνη δυσκοπότηρου με τον αέρα της.

— Κάλυμα δυσκοπότηρου δαμασκηνό με άνθη.

— Δύο φελόνια, το ένα κιτρινο, το άλλο κόκκινο.

— Ένα ωμοφόριο κόκκινο παλαιό, ένα άμφιο και μία σφαίρα που απεστάλησαν από την Αγία Προπαγάνδα.

— Ένα λειτουργικό βιβλίο και ένα Τυπικό παλαιό.

— Ένα φελόνι με το ωμοφόριό του και ζώνη.

— Τρία καλύματα της Αγίας Τραπέζης, ένας τίμιος λίθος, τέσσερα κεραμικά βάζα για άνθη.

— Μία εικόνα της Αγίας Αικατερίνης, δύο ξύλινα κηροπήγια και ένας Εσταυρωμένος.

— Δύο προσκυνητάρια που προσέφερε ο πρόξενος.

Καταγραφή των ακινήτων

— Ένα αμπέλι στις Καστανιές, που εδώρησε η αποθανούσα σύζυγος του χωρεπισκόπου, ο οποίος είναι ο ίδιος κληρικός που επέτρεψε την καθιέρωση του παρεκκλησίου μας στην εκκλησία του.

— Ένα αγροτεμάχιο ενωμένο με αυτό το αμπέλι, δωρεά του ποτέ Αντωνίου Δελλαγραμμάτικα από την Άνδρο.

— Ένα άλλο αμπέλι εκεί πλησίον που ανέκτησε ο παρών βικάριος.

— Επίσης ένα αμπέλι στη θέση Σκροσαργί (;) ονομαζόμενο «φράγκος» που εδώρησε στην εκκλησία ο αποθανών Καρυστινός.

— Ένας αγρός στην τοποθεσία Χειμωνική.

— Ένα ακόμη αγροτεμάχιο στη θέση Μαραθιά.

— Ένα λιβάδι στις Πίσσεσ από τον Αναγνώστη Νταμόρε.

Για μερικά από τα ανωτέρω κατονομαζόμενα πρόσωπα υπάρχει υποχρέωση τελέσεως δύο λειτουργιών την εβδομάδα, όπως και για τους αδελφούς

Πέτρο και Ενρίκο Ρόζα⁽³⁾ και μία επί πλέον λειτουργία υπέρ του καπετάν Ιωάννη Μαρία Κάρντι⁽⁴⁾.

Τα κτήματα αποδίδουν δέκα ρεάλια το χρόνο γιατί δεν είναι εύφορα και επειδή δεν καλλιεργούνται τακτικά έχουν απαλλαγή της υποχρεώσεως καταβολής φόρων στον Τούρκο ύστερα από ενέργειες των κατοίκων.

Στο νησί αυτό είχε έλθει κάποιος (καθολικός) ψευδοκληρικός, ντυμένος με το ράσσο των μοναχών του Αγίου Φραγκίσκου, ονόματι φρά Αντώνιος, από τη Χίο, ο οποίος παρουσίασε μία πλαστή έγγραφη απόλυσή του, υπογεγραμμένη δήθεν από τον αιδεσιμ. επίτροπο και πρόεδρο Ναυπλίου πάντρε Agostino da Brescia, όπου ανεφέρετο ότι ήταν κληρικός εξομολόγος, την επέδειξε στο βικάριο που την εθεώρησε γνήσια και άρχισε να εξομολογεί στη Χώρα Έλληνες και Καθολικούς αδιακρίτως. Με την πειστικότητα που τον διέκρινε και την ευγενική εξωτερική του εμφάνιση, παρέσυρε πολλούς ο

υποκριτής αυτός κάνοντας μυσταγωγίες, περισσότερο στις ελληνικές εκκλησίες, στις οποίες συνέρεε πλήθος κόσμου που πίστευσε τα φλογερά κηρύγματα και το καλό παράδειγμά του. Μετά ανεχώρησε από εδώ και επήγε στην Αθήνα, 50 μίλια απόσταση, όπου έγινε Τούρκος. Κατόπιν εγύρισε και άρχισε να ομολογεί τη μουσουλμανική πίστη, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μεγάλη σύγχυση, σκανδαλισμός και καχυποψία για τους λατινους κληρικούς που καταφθάνουν εδώ. Τώρα βρίσκεται στον Εύριπο με σκοπό να αποκτήσει την τουρκική υπηκοότητα⁽⁵⁾.

Ο σημερινός βικάριος μου εξήτησε να παραστήσω στις σεβασμιότητές σας τη φτώχεια της εκκλησίας του, η οποία στερείται εξοπλισμού και ιδιαίτερα μιας πυξίδας. Από την ανωτέρω καταγραφή ιερών σκευών μπορείτε να αντιληφθείτε τις ανάγκες του.

(Στο επόμενο οι εκθέσεις για την Κύθνο και Σίφνο).

3. Ο Πέτρος Ρόζας, εγκατεστημένος στη Σίφνο, όπου είχε συνάψει συγγενικούς δεσμούς με τον εκεί διάσημο μεγαλέμπορο Βασίλη Λογοθέτη, τον οποίο διαδέχτηκε στις επιχειρήσεις και ο αδελφός του Ενρίκο, εγκατεστημένος στην Κέα, όπου εκπροσωπούσε τα συμφέροντα του Λογοθέτη και του αδελφού του Πέτρου, υπήρξαν δωρητές κτημάτων της καθολικής εκκλησίας Κέας.

4. Διάσημος κουρσάρος στα Κυκλαδονήσια τον 17ο αιώνα, που είχε δωρεοδοτήσει ή ανεγείρει εκ βάθρων καθολικούς ναούς σε διάφορα νησιά. Βλ. ολίγα γι' αυτόν στον Αντων. Ν. Βαλληνδά, Ιστορία της Νήσου Κύθνου, εν Αθήναις 1896, σελ. 49 και στο Β' μέρος της παρούσας μελέτης για τα Θερμιά.

5. Περιστατικό με αγύρτη ψευδοκληρικό αναφέρει ο Ιωάν. Ν. Ψύλλας, Ιστορία της Νήσου Κέας, εν Αθήναις 1920, σελ. 194 επ.